

Dr. Kiss David, a Veritas tudományos munkatársa, Dr. Zinner Tibor történész, a Veritas 1945 utáni történelmi kutató csoportjának vezetője és Illésfalvi Péter hadtörténész, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum gyűjtőanyag-vezető múzeológusa.

A Veritas Történetkutató Intézet rendezvénye a Munkásőrség történetéről

Hasonlóságok és különbségek a különítményesek és a Munkásőrség között

Március 7-én került sor a Veritas-estek sorozatban arra az eszmecserére, ami a Munkásőrség történetéről szólt 1957 és 1989 között. Dr. Zinner Tibor, az est moderátora egy érdekes, különleges összevetésre, összehasonlításra kérte fel előadótársait. Felelevenítette, hogy régebben megjelent Magyarországon a Párttörténelmi Intézet kiadásában a Határban a halál kaszál c. kötet, Prónay Pál naplója alapján. Ez a napló a különítményesek történetét dolgozza fel meglehetősen sajátos szerkesztéssel, sajátos összefüggésekben. Illésfalvi Péter kifejtette, hogy ahogy a munkásőrök, úgy a különítményesek is elláttak karhatalmi feladatokat. A különítményesek tevékenysége olyan időszakban történt – és ez is egy párhuzam lehet 1956–1957-tel – amikor zűrzavaros helyzetben próbálják helyreállítani az adott politikai rendszer szempontjából a rendet. Hozzátette, hogy a különítményesek kezéhez közel sem tapadt annyi vér, mint amennyit 1945 után hangoztattak, de mégis a „piszkos munkát” végezték el. A Munkásőrségből viszont egy párthadsereget szerettek volna létrehozni, de ez nem sikerült. Zinner Tibor hozzátette, hogy ahogy a különítményeseket az 1921. november 3-ai kormányzói kegyelem mentette fel, úgy a karhatalmistákat az akkori katonai bíróságok. Jó példák erre Mátyás Miklósnak, a vérbírónak, az ebben az ügyben hozott ítéletei. Illésfalvi: „azokat a munkásőrparancsnokokat, akik 1956–1957 fordulóján karhatalmisták, sőt mi több, akár megyei karhatalmi parancsnokok voltak, viszonylag hamar elmozdították posztjukról. Erre jó példa Dénes Ferenc őrnagy esete, aki Nógrád megyében volt parancsnok, és biztos, hogy összefüggésben állt a salgótarjáni sortűzzel.” Zinner: „a tatabányai munkásőrök vezetőjét viszont felhozták Budapestre és népbíró lett belőle.”

Az előzmények, a rendezőgárdák

Kiss Dávid kifejtette, nemcsak hazai, hanem nemzetközi előzményekről is beszélni kell. Az 1940-es évek közepére Németországban, Ausztriában gyakorlatilag minden párt rendelkezett fegyveres alakulatokkal. Komoly összecsapásokra is sor került. Az Osztrák Szociáldemokrata Párt hadserege a Republikanischer Schutzbund volt, melynek vezetője, Theodor Körner Stromfeld Auréllal ápolta kiváló kapcsolatokat. Így a Schutzbund lett a hazai szocdemek rendezőgárdája megszervezésekor a példa. A rendezőgárdát, ami a II. világháború kitöréséig működött, maga Stromfeld szervezte meg. 1945 után a szociáldemokraták újjászervezték rendezőgárdájukat. S ennek mintájára a Magyar Kommunista Párt is megszervezte a maga rendezőgárdáját. 1945 és 1947 között a kommunistáknak 24 ezer fős rendezőgárdájuk lett, ami azért érdekes, mert '47 elején a Magyar Honvédség létszáma nem haladta meg a 13 ezer főt. Ráadásul a honvédség nem is rendelkezett akkor korszerű fegyverekkel, nehézfegyverekkel. Viszont a rendezőgárdák tagjai fegyveres kiképzést is kaptak – bár ezeket titkosan bonyolították le. Az is érdekes, hogy a Magyar Kommunista Párt rendezőgárdájának 1946-ban az a Halas Lajos a parancsnoka, aki később a Munkásőrség első országos parancsnoka lett. A rendezőgárdákat országos, megyei, járási, és Budapesten kerületi szinten építik ki. Megtudtuk az előadótól, hogy a Szociáldemokrata Párt rendezőgárdája fölött Marosán György és Szakasits Árpád rendelkezett. A két politikus sokáig együttműködött Rákosival. Az MDP megalakulásával pedig a szocdemek rendezőgárdáját átvették a kommunisták. Az egyesített gárda viszont csak 1950-ig működött. Egyesek az ÁVH-hoz kerültek, vagy a Szabadságharcos Szövetséghez. Zinner professzor hozzátette, hogy 1949 őszén a Magyar Dolgozók Pártja létrehozta verőcsoportjait, s ezek a gazemberek a parasztok és a szerzetesrendek életét keserítették meg.

Munkásőrség születése

1956 novemberében az Államvédelmi Hatóságot Münnich feloszlatta, és felvetődött a „nem fényes úri hadsereg” létrehozása. November 4-ét követően a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakította a Fegyveres Erők és Közbiztonsági Ügyek Minisztériumát, élén Münnich Ferencsel, de kezdetben csupán a szovjet hadsereg segítségére támaszkodhatott. A fegyveres szerveket a párt részéről az Adminisztratív Osztály – élén Czinege Lajossal – irányította. Csak 1957 márciusától alakult meg a Fegyveres Erők és Közbiztonsági Ügyek Minisztériuma helyett a Belügyminisztérium, élén Biszku Bálával, és a Honvédelmi Minisztérium Révész Géza irányításával. Ebben a helyzetben a legfontosabb feladatuk volt a fegyveres erők és testületek újjászervezése. A leghamarabb a határőrséget sikerült felállítani. November 7-én a kormány rendelkezett egy karhatalmi ezred és üzemi munkásőrségek megszervezéséről. Három karhatalmi ezredet sikerült Budapesten november 17-éig felfegyverezni, ez november

22-én kiegészült a 37. kiskunhalasi lövészezreddel. Decemberben egy rendőrségi karhatalmi ezredet is felállítottak. Ebben a hónapban 10 ezer, 1957 áprilisában 18 ezer karhatalmista teljesített szolgálatot az országban. Feladataik a következők voltak: a közbiztonság helyreállítása, fegyverek begyűjtése, felderítés, forradalmárok elfogása, iskolák látogatása. Sok esetben a szovjetekkel járőröztek együtt. November végén a szovjetekkel történő egyeztetést követően elkezdtek az új hadsereg szervezését. Úgy tervezték, hogy 1960-ra a hadsereg létszámát 120 ezer főre emelik fel, 1960-ig csak minimális korszerűsítést terveztek, az „M”, azaz mozgósítási hadsereggel is csak ettől az időponttól számoltak. A belügyi szerveket is újjá kellett alakítani, December 8-án összesen 64 050 főben szabták meg a BM létszámát. A rendőrség nehezen szerveződött, 1956. november 21-éig 1800-2000 rendőr és 400 segédrendőr jelentkezett. A testület nagy részét nem tekintették megbízhatónak, de ennek ellenére a hatáskörébe utalták az állam külső és belső biztonsága elleni bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozásokat, később megalakították a Politikai Nyomozó Főosztályt. Tömpe István készített egy javaslatot a karhatalom újjászervezésével kapcsolatban, ebben népőrség alakítását javasolta a párt tagjaiból önkéntes jelentkezés és megfelelő kiválogatás alapján. Szerinte ezt a későbbiekben kell felállítani, de a vezetőit – országosan mintegy 250 főt – korábban kell megbízni. Az MSZMP határozatai mellett már az első napoktól elkezdtek a helyi pártszervek a saját fegyveres erejüket spontán szervezni. Az MSZMP határozatainak megalkotása sok esetben a kialakult helyzetet vette figyelembe. A kialakítandó struktúra adhatott okot a pártvezetésben való huzavonára. Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy Halas Lajos a Kádár-rendszer kezdeteitől elkezdte szervezni felülről a milíciát. De nem csak a fővárosban, hanem a vidéken is megindult a szervezés. 1957. január 29-én az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága létrehozta a Munkásőrséget. Illésfalvi kihangsúlyozta, hogy olyan embereket kerestek meg a testület felállításakor, akik rendelkeztek valamilyen katonai tapasztalattal. Természetesen előnyt élveztek a felvételnél az 1919-es kommunisták, a partizánok, azok, akik szilárdan kitartottak a kommunista eszme mellett az 1956-os események idején is. Megtudtuk azt is, hogy a Munkásőrségre titkos és nyilvános jogszabályok vonatkoztak. A nyilvánosak ezt egy segítőkész szervezetnek mutatták be, amely segít a társadalomnak. A titkos jogszabályokban világosan leírták, hogy nincs szó másról, mint az MSZMP fegyveres testületéről. Czinner Tibor azt is elmondta, hogy a felsőoktatási felvételnél 4 pontot számított, ha valakinek a felmenője munkásőr volt. Azt is megtudtuk, hogy a munkásőrök részegen sokat randalíroztak, kocsmákban lövöldöztek.

Külföldi minták

Az 1957-ben megszervezett Munkásőrségnek a hazai RG tapasztalatok mellett az NDK és Csehszlovákia milíciája is mintául szolgált – közölte Kiss Dávid. 1948-ban hozták létre a Népi Milíciát, akkor, amikor nálunk megszűnőben volt az rendezőgárda. Ez kezdetben a párt, később

a Belügyminisztérium hatáskörébe került. 1952-től a Politikai Bizottság alá rendelték, helyi szinten a kerületi, illetve a járási pártbizottságok rendelkeztek felette. De nem közigazgatási egységenként, hanem üzemenként szervezték meg. Az üzemi és falusi pártbizottság nem, csak a járási, vagy annál magasabb szintű rendelkezhetett a területén található egységek fölött. Az NDK-ban működő Kampfengruppe (harccsoport) is mintaként szolgált Magyarországon a Munkásőrség megalakítása során.

A vég

1989. október 31-én az ún. „négy igenes” népszavazáson a választók 94,9%-a a Munkásőrség megszüntetésére szavazott. Ez csak megerősítette a már korábban elfogadott 1989. évi XXX. törvényt, aminek következtében a testület 1989. október 20-án jogutód nélkül feloszlott. A Magyar Fórum kérdésére, hogy 1990 után hol helyezkedtek el a volt munkásőrök, színházi vagy üzemi rendészek lettek-e belőlük, vagy magasabb beosztású hivatalnokok, Czinner professzor azt felelte: ezek „új mezben futottak ki a pályára” – de nem mindegyikük. Voltak, akik társadalmi szervezetek élére kerültek, mások a színház világában érvényesültek. De az, hogy valaki korábban munkásőr volt, az 1990 után senkinél sem jelentett pluszt.

Medveczky Attila